

УДК 94(477.44)

Мельничук О.А. Село Мельниківці в добу Української національної революції 1917-1921 рр. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали ХХХ Вінницької всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, 26-27 вересня 2019 р. – Вінниця: ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», 2019. – С. 336-349.

О.А. Мельничук

СЕЛО МЕЛЬНИКІВЦІ НЕМИРІВСЬКОГО РАЙОНУ В ДОБУ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РР.

Кардинальні зміни в усіх сферах суспільного життя мешканців Російської імперії, в тому числі й села Мельниківець були започатковані буржуазно-демократичною революцією, що відбулася наприкінці лютого 1917 р. у Петрограді. На фоні існуючих серйозних протиріч у суспільстві, поглиблених участю Росії у світовій війні, не виглядає дивним, що основні завдання революції, що полягали у поваленні царської монархії та переході до парламентської демократії, шляхом встановлення демократичної республіки, були вирішені в надзвичайно короткі терміни. Разом з тим лютнева революція відкрила нову сторінку національно-визвольної боротьбу народів Росії за своє визволення. Саме вона принесла народам колишньої імперії, а серед них й українцям, сподівання на свободу і демократію.

У своїй статті автор ставить за мету розкрити повсякденне життя мешканців села Мельниківець Немирівського району в добу національної революції 1917-1921 рр., акцентуючи увагу на характері проведених аграрних перетворень. Зазначена проблема не була предметом спеціальних історичних досліджень. Окремі аспекти з історії села означеного періоду розкриті в опублікованому життєписі мешканця села Юрченка Івана Демидовича [1]. Про революційні події 1917-1921 рр. на Поділлі йдеться в працях В. Рекрута та О. Реєнта [2;3]. Основними джерелами для написання статті слугували матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) та Державного архіву Вінницької області (ДАВО).

Лютневі події 1917 р. в Росії, похитнувши владу самодержавства в центрі, неминуче спровокували українських селян до вирішення аграрного питання, до своєї аграрної революції на місцях, спрямованої проти поміщиків, священників, заможних селян, а згодом і проти держави. Намагаючись запобігти стихії в аграрних відносинах, Тимчасовий уряд своєю постановою від 21 квітня 1917 р. проголосив про утворення в центрі і на місцях спеціальних органів – земельних комітетів, які наділялися функціями обліковців та охоронців панського майна, мирових посередників при вирішенні суперечок щодо земельних питань. Результати діяльності таких органів у майбутньому мали бути використані Установчими зборами при проведенні аграрної реформи.

На Поділлі, в тому числі й на Гайсинщині місцеві органи не поспішали втілювати надіслане розпорядження у життя. Лише 17 червня 1917 р. було

засновано Гайсинський земельний повітовий комітет (36 осіб) та раду земельного комітету, що складалася із 155 осіб [4, арк. 193]. Відповідно до розпорядження новоствореного органу 24 вересня 1917 р. на засіданні Нижне-Кропив'янського волосного сходу було обрано волосний комітет із 5 осіб та трьох заступників. Головою волосного комітету було обрано мешканця с. Мельниківець Феодосія Захаровича Черниша. Представником до Гайсинського повітового комітету – громадянина с. Лоївець Гаврила Артемовича Бевза [5, арк. 54]. На основі постанови Подільського Губземкому волосні комітети зобов'язувалися призначати членів в облікову комісію для опису майна землевласників та для утворення контрольних комісій, які мали сповіщати про запаси зерна і фуражу на всіх панських економіях [4, арк. 189].

У селі Мельниківцях на початок 1917 р. нараховувалося 220 дворів, в яких проживало 1450 мешканців [6, арк. 23]. На квітень 1917 р. в селі функціонувало два поміщицьких господарства: Михайла-Северина Володимировича Червінського та Юлія Олександровича Носолевського. М.В. Червінський мав у власності 34 дес. садибної і 624 дес. орної землі та 154 дес. лісу. Господарство Ю.О. Носолевського складалося із 12 дес. садибної та 197 дес. орної землі, а також 21 дес. лісу. Обидва господарства були зорієнтовані на вирощення зернових. Так, на весну 1917 р. в маєтку М.В. Червінського було засіяно 186 дес. озимої пшениці, 62 дес. вівса, 62 дес. ячменю, 62 дес. гречки, 62 дес. гороху, 62 дес картоплі та 62 дес. буряків. На фермі «Затишок» Ю.О. Носолевського було засіяно 55 дес. озимої пшениці, 65 дес. вівса, 17 дес. ячменю, 5 десятин гречки та 2 дес. картоплі [7, арк. 46]. Більше 40 дес. мала у своєму розпорядженні місцева церква, з яких майже 4 дес. садибної та 36 дес. орної землі [8, арк. 12].

Революційні аграрні перетворення в селі розпочалися лише наприкінці 1917 р. Виступаючи 31 грудня з доповіддю на зібранні сільського сходу голова новоствореного земельного комітету Іван Костельнюк запропонував призначити комісаром по обох економіях села Мельниківець (М.В. Червінського та Ю.О. Носолевського) та фермі «Затишок» солдата Андрія Степановича Глубсова, на якого покладалася відповідальність за збереження цілісності живого і мертвого інвентарю [9, арк. 13]. Це рішення було затверджене постановою Гайсинського повітового комітету лише 24 січня 1918 р. [10, арк. 29].

Тим часом, упродовж 14–16 січня 1918 р. в селі проходили вибори до Всеукраїнських Установчих зборів [2, с. 226]. Для їх проведення було створено комісію у складі: Рудь Андрій Семенович – голова, Грабовський Петро Васильович – секретар, члени комісії – Сук Юхим Карпович, Околіта Григорій Олексійович, Костельнюк Іларіон Данилович. До списку було внесено прізвища 605 виборців. Всього участь у голосуванні взяв 551 виборець. Визнали дійсними 547 бюлетенів. З них переважна більшість виборців (527) віддали свої голоси за список №2, що об'єднував українських есерів, селянську спілку, українських вояків-селян Південно-Західного фронту. Із 46 кандидатів, що увійшли до списку були лише 4 представники із Києва. Від Вінниці балотувалися відомі діячі Г. Степура, Ю. Щириця та кооператори П. Журавель,

В. Мачушенко, І. Рижій. Інші кандидатури репрезентували майже всі повіти Поділля, серед яких домінували есери Гайсинщини – 7 осіб та Ольгопільщини – 5. За польський подільський окружний список проголосувало 11 осіб, списки №13, 10 та 12 набрали відповідно 4,3 та 2 голоси [11, арк. 39]. В майбутньому Українська Центральна рада так і не змогла скористатися результатами вищеозначених демократичних процедур. Залишені без фінансування, а найголовніше без силових можливостей реалізації своїх повноважень, новостворені демократичні органи не мали реального впливу на політичне та господарське життя на місцях.

Документи свідчать, що вже на наступний день після завершення виборів, 17 січня 1918 р. мешканці села Мельниківець, які до цього часу утримувалися від самовільних дій по захопленню поміщицьких маєтків, розпочали розподіляти між собою запаси зерна, що зберігалися на фермі «Затишок» і були закуплені волосною земельною управою для весняного посіву. Члену Нижнє-Кропив'янської волосної управи Кметику було доручено «виїхати на місце і залагодити справу». Однак на цьому деструктивні дії селян не припинилися. 24 січня 1918 р. у своїй заяві до Гайсинського повітового комітету поміщик Ю. Носолевський повідомляв, що «селяни с. Мельниківець постановили забрати все господарство із маєтку, що вже виконується». У зв'язку з цим було прийнято рішення про відправлення до села інструктора Дуткевича та переписчика Черевка, які мали «залагодити справу та провести опис маєтку» [12, арк. бзв.-7].

Дії місцевих селян із захоплення поміщицького майна відбувалися і в сусідніх селах. Так, упродовж 25-29 січня 1918 р. у Нижнє-Кропив'янській волості окрім села Мельниківець, поміщицькі маєтки були пограбовані у населених пунктах: Ометинці, Райгород, Носівці, Кунка та ін. [2, с. 283]. В рішенні Гайсинського повітового земельного комітету від 25 січня 1918 р. зазначалося: «У зв'язку з подіями у селах Н. Кропивні, Ометинцях, Мельниківцях, Носівцях, Кібличі, для створення реальної сили із запобігання погромам, оголосити про організацію «вільного козацтва» [13, арк. 1]. Однак і таке рішення, не вплинуло на виправлення ситуації. Поміщик с. Мельниківець Ю.О. Носалевський у своїй заяві від 17 лютого 1918 р. до Гайсинської повітової продовольчої управи повідомляв: «З 20-х чисел січня селяни с. Мельниківець почали самоуправно розбирати мій хліб, частково переданий Вашій управі, частина залишена на корм скоту. Я про це Вам заявив і отримав від Вас бумагу, щоб не брали хліба. Тим часом, селяни 6 лютого взяли не тільки мій хліб, але й мій скот молочний, свині, коні, інший сільськогосподарський інвентар, який був взятий при свідках. Сьогодні вже беруть соломку яру, полову, мішанку і сіно з люцерни. Прошу заступництва» [14, арк. 186].

В цей же час в Мельниківцях було розграбовано маєток й іншого поміщика Михайла-Северина Червінського. Зі спогадів старожилів відомо, що розграбуванням запасів зерна пана Червінського та розподілом його серед селян (в першу чергу серед бідних вдів) керував місцевий вчитель Парамійчук Михайло. Він опікувався також розподілом панського майна серед бідняків. Допомогали у проведенні розподілу обрані громадою села Волошенюк Кузьма

Лаврентійович та Костельнюк Хома. В цей час старосту села було вигнано, а комісаром обрано Костельнюка Гарійона Даниловича [15]. В архівних документах зафіксовані випадки, коли мешканці села Мельниківець брали участь у пограбуванні маєтків в інших селах. Так, наприклад, за вчинення грабунків у Тимарі місцевими селянами було вбито мешканця Мельниківець К. Кондратюка [2, арк. 288].

Припинення погромів поміщицьких маєтків вдалося досягти лише після приходу в лютому 1918 р. на територію Поділля австрійських військ та запровадження комендантського режиму. Однак, запрошені урядом УНР в якості захисту від більшовицької Росії, окупаційні війська прагнули, передусім, забезпечити виконання домовленостей про поставки продуктів харчування та сировинних ресурсів. Враховуючи зацікавленість, саме вони мали посприяти у виконанні розпорядження українського уряду, за яким волосні сільські комітети, спілки та окремі особи упродовж одного тижня повинні були «повернути все розподілене або награване із приватно-володарських господарств майно, скотину, машини, інвентар-зброю, фуражі, всі харчові продукти – словом все взяте майно» [3, арк. 87].

Самі поміщики мало у це вірили, у своїх чисельних зверненнях до місцевих органів вони просили лише про повернення їм частини інвентарю для засіву земель з метою прогнати хоча б свої сім'ї. Так, в заяві до Мельниківського земельного комітету від 10 квітня 1918 р. «мешканець села», колишній поміщик М. Червінський писав: «Маю честь заявити, що взимку комісія, здійснюючи опис мого майна, визнала за потрібне залишити мені плуг, культиватор, качалку, віз і борони як необхідні для засіву землі. Незважаючи на цю постанову, в мене було відібрано: один плуг 7-ми дюймовий, один культиватор пружинний із 5 лапами, одну качалку, 5 борін, віз кований на залізних осях. Віз мені повернули декілька днів назад, але зламаний. Замість моїх легких борін голова (Євсей Карпов – О.М.) видав мені з економії 2 важких борони, не придатних для обробітку поля в саду. До сьогодні я не почав сіяти, тому що лопатою і сапою цілого города обсіяти я невзможі. Прошу комітет віддати весь інвентар негайно, оскільки земля, особливо на іншій стороні ставка, навпроти сонця сильно засихає. Прошу також комітет вказати, де мені дозволяється сіяти. Передали мені, що залишають сад, тому я сьогодні почав скородити по інший бік ставка, а ввечері потрібно розмежувати там землю». Наступного дня, подібного змісту заяву було подано і до Гайсинського повітового земельного комітету, в якій вказувалося, що весь інвентар знаходиться у Мельничука Матвія Титовича, який на момент пограбування працював сторожем [16, арк. 149-150]. На основі поданих заяв було прийнято рішення про повернення інвентарю.

Не відомо чи було рішення виконане. Втім це не завадило селянам 14 квітня 1918 р. самовільно заволодіти запасами вина фруктових-винного заводу, що знаходився в оренді в іншого поміщика – Юлія Носалевського. При цьому селяни привласнили також 11 тис. пудів картоплі [20, арк. 28].

На середину квітня 1918 р. голова сільського земельного комітету Євсей Карпов звітував про засів 53 моргів цукрових буряків та посадку 3 моргів

висадків для потреб Ситковецького цукрового заводу. Для заводу було засіяно також 265 моргів ярих зернових, планувалося посадити також певну кількість картоплі [18, арк. 32].

На кінець квітня 1918 р. у Мельниківцях проживало 1386 мешканці (669 чоловіків та 717 жінок). За родом занять мешканці розподілялися наступним чином: членів сімей поміщиків-землевласників – 12 (4 чол. та 8 жін.); селян – 1352 (654 чол. та 698 жін.); «відхожих» робітників – 8 (5 чол. та 3 жін.); представників «вільних професій» - 14 (6 чол. та 8 жін.). У розпорядженні селян було 521 дес. надільної землі (172 дес. присадибної та 349 дес. польової землі та сіножаті). Упродовж 1917 р. селянами було придбано за гроші ще 230 дес. землі. Поміщик Ю. Носалевський мав у розпорядженні вже лише 5 дес. присадибної землі, 7 дес. саду та 10 дес. землі насінневого господарства. На відібраних у поміщика 187 дес. польової землі та 321 дес. лісу було створено державне господарство. У користуванні іншого поміщика – М. Червінського було 9 дес. присадибної землі та 8 дес. саду, 3 ставки. На відібраних 624 дес. польової землі, 154 дес. лісу та 18 дес. «незручних» земель було створене ще одне державне господарство. Церква як і раніше мала у розпорядженні 40 десятин землі (2 дес. присадибної та 38 дес. польової) [7, арк. 24-33].

З приходом до влади П. Скоропадського місцеві поміщики розраховували не лише повернути відібрані у них землі та інвентар, але й отримати компенсації за завдану шкоду. Так, 9 травня 1918 р. Мельниківський сільський земельний комітет за продаж зерна, лісу та іншого майна змушений був перерахувати на рахунок Гайсинського повітового комітету 3155 крб. 13 коп. [19, арк. 14зв.]. Натомість невдалою виявилася спроба місцевого поміщика Михайла Червінського повернути свою власність. У своїй заяві до Гайсинського повітового старости від 24 травня 1918 р. він прохав посприяти у поверненні йому трьох кімнат у власному маєтку, які в нього були забрані під школу, оскільки останню на той час вже було збудовано селянами [20, арк. 2]. Однак, станом на червень 1918 р. маєтки в селі Мельниківцях так і не було повернуто їх власникам ніби «через нез'явлення останніх для прийомки» [17, арк. 29].

З падінням гетьманської влади нові надії українські селяни покладали на Директорію УНР. Однак і цього разу їх чекали певні розчарування. Поштовхом до поглиблення конфлікту із владою був земельний закон Директорії, виданий 8 січня 1919 р., згідно з яким земля залишалася у власності держави. Держава мала керувати державним фондом землі, утвореним з вивласнених земель. Земельні наділи, які на той час перебували у власності селян і не перевищували 15 десятин залишались непорушними. Нові земельні наділи мали надаватися у вічне користування малоземельним і безземельним селянам і складати від 5 до 15 десятин. Але згідно з даним законом під вивласнення підпадало багато селянських господарств, які на той час мали більше 15 десятин.

Реалізуючи програмні настанови в аграрній сфері, влада приступила до створення органів на місцях. 6 січня 1919 р. було утворено Нижне-Кропив'янську волосну земельну управу УНР, а її головою обрано Василя

Григоровича Петренка. Комісаром маєтків сіл Мельниківець та Остолопово було призначено Миколу Щуровського. Щоправда невдовзі він був арештований за те, що взяв аванс у розмірі 500 крб. для виплати службовцям маєтку і не надав відповідну розписку [21, арк. 39].

Відповідно, 6 лютого 1919 р. в с. Мельниківцях була утворена сільська земельна управа у складі: голова – Форостянка Йосип Данилович; члени – Стеценко Трохим Григорович та Парамійчук Артем Явдокимович; секретар – Гріщенко Петро Лукич [22, арк. 59 зв.].

На початок періоду Директорії УНР кількість сільських мешканців скоротилася до 1277 (604 чоловіки та 673 жінки), в той же час кількість селянських господарств збільшилася до 320 [23, арк. 284]. (Очевидно, зафіксована цифра відображала не кількість господарств, а кількість сімей, які із прийняттям Директорією УНР земельного закону розраховували на наділення землею – О.М.).

На момент видання Земельного закону УНР від 8 січня 1919 р. (станом на 9 лютого) селяни с. Мельниківець мали у власності 630 десятин землі. Таким чином, у середньому на одне господарство припадало 2 десятини, на одного мешканця – 0,5 десятини. Найбільшими землевласниками серед селян були: Коцеруба Ісак Герасимович (20 дес.); Мельничук Микола Олексійович – (18 дес., з них 5 дес. саду); Мельничук Антін Назарович – (16 дес.) [24, арк. 93]. Згідно положень закону, вони мали віддати частину своєї землі в державу. Серед заможних селянських господарств, що мали земельні ділянки, розміром понад 5 десятин (мінімальна норма, встановлена законом – О.М.) можна назвати господарства: Коцеруби Матвія Юхимовича (9 дес), Леська Федора Архиповича (9 дес), Мельничука Максима Івановича (8 дес), Мельничука Семена Оникійовича (8 дес), Глуха Ісака Гаверковича (8 дес), Сука Юхима Карповича (7 дес), Голоти Миколи Гарійоновича (7 дес), Парамійчука Григорія Максимовича (7 дес), Леська Івана Архиповича (7 дес), Каленича Василя Васильовича (6 дес), Сушицького Івана Никифоровича (6 дес), Леська Кузьму Максимовича (6 дес), Волошенюка Федора Лаврентійовича (6 дес), Парамійчука Михайла Амвросійовича (6 дес), Загоруя Якова Яковича (6 дес), Карпова Семена Феодосійовича (6 дес) [23, арк. 285-307.].

В умовах постійних реквізицій, грабежів та погромів нелегко було вести господарську діяльність й власникам колишніх поміщицьких господарств. Так, в листі до Нижнє-Кропив'янської волосної земельної управи від 22 січня 1919 р. поміщик Ю. Носолевський повідомляв, що «коні слабують і вже 10 здохло, фельдшер був місяць тому, але жодних ліків не надав, тому прошу прислати ліків для лікування коней самостійно. Також прошу виділити 500 пудів грису для годування коней». Зважаючи, що необхідні для цього гроші поміщика знаходилися у «хліб-бюро», управою було прийнято рішення про відпущення необхідної кількості грису із найближчого млина [25, арк. 146]. Проте сам поміщик вже не дочекався виконання рішення, оскільки помер в день написання листа. У розпорядженні Гайсинської повітової земельної управи з цього приводу зазначалося: «Оскільки 22 січня 1919 р. помер орендатор Мельниковецького маєтку Юлій Олександрович Носолевський, повітова управа

пропонує комісії по опису й охороні маєтку с. Мельниківівець взяти маєток та винокурений завод при маєтку під свою охорону, доручивши догляд тимчасово одному із знаючих господарство службовців економії до направлення від управи свого наглядача» [26, арк. 1].

Про непросте життя іншого поміщика – М. Червінського свідчить його переписка з повітовим земельним комітетом. Фактично, М. Червінський, продавши частину орних земель Ю. Носолевському, вів присадибне господарство [24, арк. 93]. Проте він так і не зумів повернути собі пограбований селянами сільськогосподарський реманент із власного маєтку для обробітку землі. З цього приводу члени Мельниківської земельної комісії в листі до повітового комітету від 4 квітня 1919 р. повідомляли про неможливість «без реальної сили повернути майно» [27, арк. 126]. В свою чергу повітовий комітет у своєму листі пропонував М. Червінському «звернутися за допомогою до повітового комісара, позаяк селяни не хочуть самі повернути награбований в нього реманент» [27, арк. 126зв.]. Не міг поміщик самостійно розпоряджатися і лісом, що був у його власності. Підтвердженням може слугувати його заява до Гайсинського повітового комітету від 23 січня 1919 р., в якій він зазначав: «Минулого року селяни села Мельниківівець вирубали біля 5 дес. мого лісу. На цьому участку залишилися декілька одиноких дерев, які я вирубав, щоб зачистити цей участок і щоб мати дрова для своєї потреби і потреб мого винного заводу. Сільський комітет призупинив рубку лісу і не дозволив мені забрати нарубані дрова. Натомість $\frac{3}{4}$ нарубаних дров було забрано до школи. Прошу видати розпорядження про видачу мені дров для власних потреб і потреб винного заводу» [28, арк. 362].

На весну по економії с. Мельниківівець планувалося засіяти 298 моргів вівса, 100 моргів ячменю, 124 морги буряка, 50 моргів гречки, 69 моргів проса. Крім того, на фермі «Затишок» планувалося посіяти 102 морги вівса, 30 моргів ячменю, 30 моргів гречки та гороху, посадити 60 моргів картоплі.

На сім'ю поміщика Носолевського у складі 11 осіб, 5 службовців (офіцерів), 10 осіб хатньої прислуги та 15 осіб казармових, а також сім'ю поміщика Червінського у складі 15 осіб пропонувалося виділити 927 пудів хліба. В якості корму для 80 коней – 2280 пудів, для 15 свиней – 157 пудів [26, арк. 2].

Початок 1919 р. увійшов в історію України другою спробою насадження радянської форми державності. Директорія УНР під натиском переважаючих сил окупаційної російської армії 5 лютого 1919 р. була змушена залишити Київ, а на весну радянська влада була встановлена на всій території України, крім Надзбруччя і західних областей. Однак, спроба більшовиків з весни 1919 року здійснити радикальні аграрні перетворення за комуністичною доктриною наштовхнулись на шалений опір селянства. Саме українське селянство було тією силою, яка допомогла генералу Денікіну в захопленні території України влітку 1919 року [29, с. 77]. Такий стан речей змушений був визнати навіть сам В.І. Ленін, який в доповіді на III конгресі Комінтерну в липні 1921 року відверто заявив : «В Сибіру і на Україні контрреволюція змогла тимчасово

перемогти тому, що буржуазія там мала за собою селянство, тому що селяни були проти нас» [29, с.38]

З відновленням радянської влади на Україні на початку 1920 року більшовики змушені були діяти обережніше та обачливіше. В резолюції ЦК РКП (б) «Про радянську владу на Україні», підтвердженій VIII Всеросійською конференцією РКП (б) в грудні 1919 року, ставилось завдання про завоювання до себе довір'я з боку селянської бідноти та широких верств середнього селянства. Таке рішення резолюції ґрунтувалось не на відмові від подальшого впровадження комуністичної доктрини, а лише в пристосуванні її до умов українського села [30, с. 121]. З тимчасовим встановленням радянської влади в селі Мельниківцях між селянами було розподілено 689 десятин (всього було 802 десятини) так званої “нетрудової” землі (поміщиків Червінського і Носалевського). Однак ця земля перебувала у їх володінні лише до 1 липня 1920 року [31, арк. 3, 12]. Подальші плани більшовиків цього разу були зірвані спільним наступом військ УНР та польських військ. Бойові дії з перемінним успіхом на Поділлі тривали аж до кінця листопада 1920 року.

Період 1919-1920 рр. – цілковитого хаосу, всеохоплюючої анархії та запеклої громадянської війни, розвалу влади, виявився чи не одним із найскладніших для селянства. Шість різних армій, які діяли на території України: українська, більшовицька, біла, Антанти, польська, та анархістська намагалися вирішити питання продовольчого забезпечення за рахунок селянства. Численні фронти відділяли один від одного міста, села, різні регіони. Непотрібна, розв'язана більшовиками, братовбивча війна усередині країни забрала мільйони людських життів. Нерідко рідні брати, батько і син воювали по різні боки барикад. Знелюдніли голодні міста, а їхні мешканці в пошуках їжі подавались на село. Села буквально забарикадовувались від непроханих гостей.

В цей період виникають сотні отаманів з їхніми повстанськими загонами, пройнятими неокозацьким анархізмом. Вони, як правило вихідці із селян, ставили перед собою завдання захистити селянство від окупантів та непроханих гостей. На території с. Мельниківець і навколишніх сіл діяли повстанські загони Левченка та А. Волинця, в яких брали участь й мешканці села. Із архівних документів стало відомо про участь односельчан в єврейських погромах у містечку Райгород [32, арк. 41]. Так селянство відреагувало на підтримання євреями більшовицької окупаційної влади в Україні.

Лише з початку грудня 1920 р. на Поділлі, в тому числі й в селі Мельниківцях нова влада остаточно приступила до аграрних перетворень за радянським зразком. Однак, основні принципи аграрної політики після денікінської окупації зазнали певних змін. Зокрема, проголошувалась повна ліквідація відновленого Денікіним поміщицького землеволодіння з передачею земель безземельним і малоземельним селянам. Радянські господарства рекомендувалось створювати лише в необхідних розмірах, а в справі об'єднання селян в комуну та артілі не допускати будь-якого примусу [30, с. 121]. Новий земельний закон, затверджений Всеукрревкомом 5 лютого 1920 року, який передбачав зрівняльний поділ землі, був покликаний внести «остаточне заспокоєння» в українське село [29, с. 134].

Таким чином, період національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. в житті мешканців села позначився, передусім активними аграрними перетвореннями, які селяни намагалися здійснити на свою користь. Прагнення мати у власності землю та захистити її від будь-якої влади – було основним завданням кожної селянської родини.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бо ти любив, в душі беріг, як скарб коштовний, Україну: життєпис українського патріота Івана Демидовича Юрченка / Упорядник та автор передмови О. Мельничук. – Вінниця: «Ніланд-ЛТД», 2015. – 266 с.
2. Валерій Рекрут. Нариси життя Гайсинщини. Українська революція (1917-1921 рр.): Події. Особи. Роздуми. Книга 1.: Доба Української Центральної Ради. (4 березня 1917-29 квітня 1918 рр.). – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2018. – 420 с.
3. Реєнт О. П., Рекрут В. П. Нариси життя Літинщини 1917–1921 рр.: революційні події та повсякденність. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2017. – 298 с.
4. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.2.
5. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.1.
6. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.42.
7. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.75.
8. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.80.
9. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.58.
10. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.48.
11. ЦДАВО України, ф.1141, оп.1, спр.5.
12. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.9-А.
13. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.94.
14. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.46.
15. Спогади жителів села Дробета В., Волошенюка К..
16. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.51.
17. ЦДАВО України, ф.2026, оп.1, спр.1.
18. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.116.
19. ЦДАВО України, ф.1392, оп.1, спр.6.
20. ЦДАВО України, ф.2026, оп.1, спр.2.
21. ЦДАВО України, ф.1392, оп.1, спр.10.
22. ЦДАВО України, ф.1419, оп.1, спр.9.
23. ЦДАВО України, ф.1419, оп.1, спр.37.
24. ЦДАВО України, ф.1419, оп.1, спр.31.
25. ЦДАВО України, ф.1419, оп.1, спр.28.
26. ЦДАВО України, ф.1419, оп.1, спр.22.
27. ЦДАВО України, ф.1390, оп.1, спр.47.
28. ЦДАВО України, ф.1419, оп.1, спр.25.
29. Кульчицький С.В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). – К.: Основи, 1996. – 396 с.
30. КПРС в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – Т.2. – К., 1979. – 780 с.
31. ДАВО, ф.2630, оп.2, спр.14.
32. ДАВО, ф.63, оп.1, спр.110.